

JEGYZETEK A KIADÁSRÓL

Míg gyűjteményünk első kötete Sinkó Ervin húszas években írt kisregényeit tartalmazza, jelen kötetben a harmincasnegyvenes évek alatt írottakat, valamint az 1967-ben bekövetkezett halálával félbeszakított regény torzóját tesszük közzé. Az alkotások kötetbeli sorrendjét itt is a megírás időrendje szabta meg, ezt jelzi a cím alatti évszám is. A textológiai eljárás és nyelvi-stiláris szöveggondozás azonos az első kötetbelivel.

Sorsok. Íródásának, készülésének a prigrivicai naplóban (1928. jan. 7.–1930. márc. 7.) nincs semmi nyoma, tehát nyilván 1931-ben keletkezett, amikor Sinkóék Zürichben tartózkodtak, Sinkóné Rothbart Irma újabb orvosi specializációja céljából. 1937 nyarán Sinkóné németre fordítja – ahogy erről Sinkó Ervin kéziratos párizsi naplójának 1937. aug. 14-i bejegyzése tanúskodik: *„Mici a Sorsokat fordítja – pénzt akarunk szerezni vele. A meglepetés: megírásbeli kezdetlegességek dacára rendkívül erős részek, amikre már egyáltalán nem emlékeztem.”* Az *Egy regény regénye* szerint a német fordítás az akkor Párizsban tartózkodó írónő-ismerőshöz, Anna Seghershez kerül abban a reményben, hogy ő *„esetleg el tudna helyezni (...)* valami kisebb könyvet német emigránsoknak valami *stokholmi kiadvállalatánál.”* E német változat cím nélküli gépirata („Toni Treber hatte ...” kezdettel, 80 p.) fennmaradt az írói hagyatékban, de idegen nyelvű megjelenéséről nincs tudomásunk. Első közlése: *Nyugat*, XXIV. évf., 1932/I. könyv, 6.sz., 312–319.p.; 7.sz., 386–392.p.; 8.sz., 449–454.p.; 9.sz., 641–652.p.; 10.sz., 708–714.p. – Novellányi változata: *A paradicsom*. Vö.: Raj I–II., *Ilustrirani Vjesnik*, Zgb., 1948. nov. 13., 8–9.p.; nov.20., 6–8. és 13.p.; *A paradicsom (Részlet)*. – *7 Nap*, VII. évf., 1952. jún. 29. E novella kötetben való

közlése, 1938-as keltezéssel: *Pripovijetke*, Zora, Zgb. 1950.; *Aegidius útra kelése és más történetek*, Forum Könyvkiadó, Novi Sad 1963. A kisregény kritikai méltatása: Bori Imre: Sinkó Ervin regényei I. – *Híd*, XLIII. évf., 1979/4. sz., 482–501.p.

Elemér főhadnagy. A szerző drvari tartózkodásának (1940–1942) alkotói terméke. Az írói hagyatékban megőrződött a magyar (61 p.) és német változata is (Oberleutnant Elemer, Übersetz von Irma Sinko, 73 p.). Első közlése: Natporučnik Elimir. – *Republika*. Zgb., II. évf., 1946/11–12.sz., 929–973.p. Magyarul: *7 Nap*, III. évf., 1948. jan. 9., 8.p.; jan. 16., 7.p.; jan. 23., 7.p.; jan. 30., 7.p.; febr. 6., 7.p.; febr. 13., 8.p.; febr. 20., 7.p.; febr. 27., 7.p.; márc. 5., 7.p.; márc. 12., 8.p.; márc. 19., 7.p.; márc. 26., 4.p.; ápr. 2., 3.p.; ápr. 9., 3.p; ápr. 16., 3.p. Kötetben: *Pripovijetke*, i.m.; *Aegidius útra kelése és más történetek*, i.m.; *Pjesme u prozi. Pripovijetke. Zapisi. Ogledi*, Matrica hrvatska – Zora, Zgb. 1969. – Kritikai méltatása: Öreg Dezső: A gyűlölet büvkörében. – *Új Symposion*, XI. évf., 1976/140.sz., 459–460.p. Kisebb-nagyobb mértékben érintik a szerző horvát és magyar prózakötetének kritikái is: Slavko Kolar: O prozi Ervina Šinka. – *Hrvatsko kolo*, Zgb., III. évf., 1950/4.sz., 728–736.p.; Srećko Diana: Ervin Šinko: Pripovijetke. – *Slobodna Dalmacija*, VIII. évf., szept. 30.; Bori Imre: Sinkó Ervin elbeszélései (Pripovijetke). – *Híd*, XIV. évf., 1950/10.sz., 710–714.p.; Đuro Šnajder: Pripovijetke Ervina Šinka. – *Književne novine*, Bgd., III. évf., 1950. nov. 7., 3.p.; Ivo Vidan: Solidarnost čovjeka. Uz knjigu pripovijedaka Ervina Šinka. – *Studentski list*, Zgb., VI. évf., 1950. nov.18., 4–5.p.; Aleksandar Vereš: Ervin Šinko: Pripovijetke. – *Izvor*, Zgb., III. évf., 1950/12.sz., 881–883.p.; Risto Ratković: Pripovijetke Ervina Šinka. – *Letopis Matice srpske*, Novi Sad, CXXVII. évf., 1951/1.sz., 74–75.p.; Bányai János: Sinkó Ervin: Aegidius útra kelése és más történetek. – *Magyar Szó*, XXI. évf., 1964. jan. 26.; Dési Ábel: I.m., *7 Nap*, XVII. évf., 1964. jan. 31.; Bori Imre: I.m., *Dolgozók*, XVIII. évf., 1964. febr. 21.; Varga Imre: I.m., *Alföld*. Debrecen, XVI. évf., 1965/5.sz., 86–87.p. – Jelen kiadásunk a magyar nyelvű gyűjteményes

próza-kötet szövegét veszi át, kisebb textológiai korrekciókkal. E későbbi, a szerző által véglegesített változat a *7 Nap*-beli közléshez viszonyítva a következő jelentősebb eltéréseket mutatja: dinamikusabb a tagolása, az elbeszélés szakaszokra bontása; néhány kisebb epizódja kidolgozottabb; konkrétabb a cselekményszíntér jelölése (a korábbi változatban Apatin nincs megnevezve, Zombor pedig „Z. város”-ként szerepel). – Több mint három és fél évtizeddel a kisregény *7 Nap*-ban való megjelenése után, hetilapunk akkori főszerkesztője, Steinitz Tibor durva szövegcsontkításokra vél emlékezni: „*E sorok trója is bűnvalló vallomással tartozik. Beismeri, hogy a 7 Nap-ban 1947-ben [sic!] folytatásokban megjelent Elemér főhadnagy című kisregényt – akkor tiszta hittel és szívvel vallott » optimista szemlélettel « – nyirbálásokkal, kihagyásokkal közölte, az egyébként egysíkúan, a fekete-fehér ellentéppárra alapozott [sic!] szociális(ta) nevelő szándékú írást. – Ezt az önkényeskedést gyakori találkozásaink során Sinkó sem akkor, sem később egy szóval sem hánytorgatta fel.*” (Steinitz Tibor: Félreértelmezések. Fordítási hubák [sic!] az irodalomban. – *Magyar Szó*, XLII. évf., 1985. júl. 27., 16.p.). – A Sinkó Ervin életében megjelent, általa sajtó alá rendezett gyűjteményes próza-kötet szövegváltozatában nagyobb szövegrészek pótlásának nyoma sincs, az egykori szerkesztő évtizedek múltán való visszaemlékezése tehát ilyen szempontból nem mondható pontosnak. A legnagyobb eltérés a *7 Nap*-, illetve a kötetbeli változat között viszont abban van, hogy Sinkó Ervin az első magyar nyelvű folytatásos közlést egy korra jellemző – ti. a lehetséges ideológiai félremagyarázások megelőzése érdekében, épp a „fekete-fehér ellentéppár”-ra alapozó kritikára gondoló – szerzői előszóval vezette be: „*Amit gondolok, érzek, tudok, győzelmes megismeréssé csak akkor válik, hogyha sikerül kifejeznem. Birkózom a világgal és magammal az igazságért és az írás csak azért szenvedélyem, mert szenvedélyem a megismerés, az igazság.*”

Nincs olyan pszichológiai probléma, melyről – ha megfelelő mélyre ásunk – nem derülne ki, hogy gyökerei benyúlnak a társadalmi valóságba. Mint ahogy minden ember társadalomban él, minden emberi valóságban benne él az ember helyzete.

tének megfelelően a társadalmi valóság. Személyes élményeken, személyes gyötrelmeken és összeütközéseken keresztül éljük át az általános társadalmi problémákat.

Húsz éven át izgatott, kínozta a kérdés: miként lehetséges, hogy emberek, akik a társaséletben finom, művelt, kitűnő modorú urakként hatnak – láttam, ismertem ilyeneket – fertelmes, örvöngő mészárosokká, emberek mészárosaivá válnak? Miként látják, miként magyarázzák ők önmagukat, a maguk életpályáját és a világot? Akkoriban csak az 1919. után dühöngő magyar fehérterror » hőseire « gondoltam. Később Romain Rolland beszélt nekem egyszer arról, hogy meg kellene írni a népellenességet, de magából az ellenségből nézve. Így történt, hogy megkíséréltem megírni az ellenességet, a fehérterroristát abban az Elemér főhadnagyban akit később, Jugoszlávia népeinek példátlan szabadságharca idején usztasa és csetnik haramiák képében láttam viszont.

Elemér főhadnagy csak gyűlöl, gyűlölettel magyaráz meg mindent, azt is, hogy Pista forradalmár lett. Elemér főhadnagy nem látja, osztályhelyzeténél fogva nem láthatja magát, a világot és ellenségét másképpen. Az ő számára az egész életútjának teljes magyarázata a már gyermekkorban megfogant gyűlölet közte és Útkaparó Pisti között. Az olvasó azonban remélhetőleg tudni fogja, hogy Útkaparó Pisti ezt a történetet egész másként beszélné el, egész másként értelmezné.

Elemér főhadnagy nem tudhatja, amit az Útkaparó Pistik nap-nap után átélnek: nem tudhatja, hogy mekkora teremtő szeretet, mennyi boldogító hit és remény él az Útkaparó Pistiknek elszántságában. Elemér főhadnagynak, halálraítélt osztály képviselőjének csak a vak, dühödt gyűlölet lehet a harci ösztökélője, míg Útkaparó Pistinek a gyűlölet csak ugródeszka. Útkaparó Pisti, igaz, szintén valami ellen küzd, de ugyanakkor egy kilátásért, valaminek a megvalósításáért harcol – valamiért, ami a jövő [ami] azonos az emberiség jövő és biztos céljával. Elemér főhadnagy csak gyűlölhet, de Útkaparó Pistiek, ellentétben Elemér főhadnaggal, egyetértenek az élettel, azokkal az erőkkel, amelyek a történelem irányát szabják meg; ők maguk ez az erő.” (Vö.: Sinkó Ervin az elbeszéléséről. – 7 Nap, III. évf., 1948. jan. 9., 8.p.)

Áron szerelme. Sinkó Ervin 1941. ápr. 23-i, drvari naplójegyzete szerint eredetileg novellatrilógiának készült: „Az Áronról tervezett novellatrilógiának a közepéig jutottam el, s nagy kinnal még a hadüzenet után pár nappal is dolgoztam rajta – s aztán mégse bírtam tovább. Zúdult az események tömege az emberre.” A Jugoszlávia megszállásával félbeszakadt trilógia első részlete már évekkkel azelőtt, a kolozsvári *Korunk* 1937/7–8. számában napvilágot látott *Szeresd magad* címmel (ugyanakkor pedig, Lucie River fordításában, a párizsi *Ce soir* az évi július 26-i számában is, *Apprende a s'aimer* címmel). A novellatrilógiának tervezett történetből végül is oly módon lett kisregény, hogy a második szarajevói napló (1940. jan. 2.–ápr. 8.) lapjain megörökített szerelem az író és tizennyolcéves zágrábi ismerőse, Sonja között a kisregény egyik központi motívumává válik – áttételes, transzponált formában, de olykor szövegszerűen is. (E naplójegyzeteket vö.: Sinkó Ervin: *Honfoglalás előtt.* Naplófeljegyzések 1939-től 1942-ig. Sajtó alá rendezte Bosnyák István. Forum Könyvkiadó, Újvidék 1976; vö. különösen: 13–108.p.) – A szóban forgó szarajevói napló életrajzi motívumának regénybe transzponálása az Áron szerelme XI–XII. fejezetében kezdődik, miközben a naplóba bejegyzett egyes Sinkó-versek motívumai is beleszövődnek az Áron-történetbe. – Bibliográfia (a *Korunk*- és *Ce soir*-beli részleteket követően): Aronova ljubav. Prvo poglavlje iz veće pripovijesti. – *Republika*, Zgb., IV. évf., 1948/1.sz., 22–29.p.; Áron szerelme. Részlet [a mű II. és III. fejezete]. – *Híd*, XIX. évf., 1955/5–6.sz., 722–728.p.; Áron szerelme I–V. – *Híd*, XXV. évf., 1961/1. sz., 8–22.p.; 2.sz., 106–120.p.; 3.sz., 223–237.p.; 4.sz., 329–341.p.; 5.sz., 398–414.p. Kötetben: *Aronova ljubav*. Lirska pripovijetka. (Ford. Enver Čolaković). Zora, Zgb. 1951; Áron szerelme. In: *Aegidius útra kelése és más történetek*, i.m. – Kritikabibliográfia: Đuro Šnajder: Ervin Šinko: Aronova ljubav. – *Naprijed*, Zgb., IX. évf., 1952. jan. 25., 5–6.p.; Bosnyák István: Áron, az anti-aegidiusi forradalmár. – *Ifjúság/Symposion*, XX. (IV.) évf., 1964. márc. 12., 12–13.p.; U.ő: Vallomás Áronnak, mintha élne. – *Új Symposion*, I. évf., 1965/3. sz., 13–15.p.; Thomka Beáta: Egzisztenciális formateremtés. Szempontok az Áron szerelme olvasá-

sához. – *Új Symposion*, XI. évf., 1976/140.sz., 445–449.p.; Bori Imre: Sinkó Ervin regényei IV. – *Híd*, XLIII. évf., 1979/7–8.sz., 879–894.p. – L. az *Aegidius útra kelése és más történetek* kritikáit is. – Jelen kiadás a szerző életében megjelent gyűjteményes prózakötet szövegét közli újra, apróbb textológiai korrekciókkal. E későbbi variáns a *Híd*-beli teljes közlés (1961) szövegétől főként a következőkben tér el: a II. és XV. fejezet egy-egy bekezdésnyi tartalmi kiegészítéssel bővül; a III. fejezetbe beépül az 1937-es első Áron-történet, s emiatt a régi III. fejezet kettőre oszlik; az eredeti XIII. és XIV. fejezet összevonódik; a kisregény cselekményét új bekezdések dinamizálják, ugyanakkor azonban hasznos bekezdés-összevonásokra is sor kerül; az író a könyvbeli változatban kisebb nyelvi-stiláris változtatásokat is eszközöl, s a mű befejezésében – szövegkiegészítéssel – felerősíti a dokumentarizmust: „Az író azonban reméli, hogy ha más nem, akkor az elbeszélés elején említett, pápaszemes fiatal bolgár meg fogja védeni őt a vád ellen, hogy rossz szolgálatot tett Áron emlékének.” – A *Híd*-beli teljes közlés első részletéhez szerkesztőségi jegyzet járult, mely két évszámot tévesen regisztrált: „Folyóiratunk öt folytatásban közli Sinkó Ervinnek ezt a kisregényét. A szerző Párizsban kezdte írni 1939-ben [tkp. 1937-ben, B. I.], s Zágrábban fejezte be 1946-ban. Magyarul még nem jelent meg. A zágrábi Zora kiadásában horvátul megjelent 1950-ben” [tkp. 1951-ben, B. I.]. – A horvát kiadás egyébként azonos a *Híddel*ivel, csupán a bevezető fejezete sorszámozatlan, s ezért tűnik „rövidebbnek” egy fejezettel.

Torzó. Sinkó Ervin utolsó, nyilvánvalóan nagyregénynek tervezett széppróza-töredéke. Az író hagyatékában fennmaradt 63 oldalas, cím nélküli gépirata; ezt közölte a *Híd* Sinkó-emlékszáma Regénytöredék címmel (XXXI. évf., 1967/4.sz., 285–320.p.). Jelen kiadás címe a sajtó alá rendezőtől való. A hagyatéki jegyzetfüzetek tanúságaként e keltezetlen regényindítás 1966-ra teendő. Kritikai méltatását vö. Bori Imre: *Sinkó Ervin regényei IV.*, i.h.

B. I.